
Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2010:14

Handbok för äldreverksamhet

Sammanfattning

Detta betänkande behandlar motion 2010:1 om handbok för kyrkans äldreverksamhet. Utskottet anser inte det motiverat att utarbeta en handbok då gruppen äldre inte är en homogen grupp. Det är församlingens ansvar att utarbeta arbetssätt utifrån de lokala förutsättningarna. Utskottet föreslår Kyrkomötet att avslå motionen.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2010:1.

Motionens förslag

Motion 2010:1 av Lars-Ivar Ericson, Handbok för äldreverksamhet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att utarbeta en handbok för kyrkans äldreverksamhet.

Bakgrund

I Svenska kyrkans medlemsundersökning finns inga uppgifter om verksamhet som är specifikt riktad till äldre människor. Däremot finns uppgifter om hur olika åldersgrupper deltar i gudstjänst.

Det framgår i undersökningen att de som är födda på 1930- och 40-talet är flitigare gudstjänstbesökare än övriga åldersgrupper. Nästan dubbelt så många i åldersgruppen 64-75 år besöker en gudstjänst någon gång i månaden jämfört med genomsnittet för hela populationen, 16-75 år. Den andel som besöker kyrkan en gång i veckan är mer än dubbelt så hög bland de i åldern 64-75 år jämfört med genomsnittet.

I de prognoser som gjorts för medlemsutvecklingen fram till 2018 kommer antalet medlemmar för hela landet att minska med drygt 800 000 personer mellan åren 2008 och 2018. Medlemsminskningen beräknas bli störst bland barn och unga medan antalet äldre medlemmar kommer att bli fler. Den främsta orsaken är att den stora 40-talistgenerationen når pensionsåldern. Fram till 2018 beräknas Svenska kyrkan få cirka 127 000 fler medlemmar i åldern 65-79 år, vilket innebär en förskjutning av åldersstrukturen med en betydligt större andel äldre. Enbart åldersgruppen 65-79 år ökar sin andel från 14 procent till 18 procent bland medlemmarna. Medlemmarna över 65 år kommer att utgöra cirka 25 procent av samtliga medlemmar 2018.

Av Statistiska Centralbyråns statistik framgår det att den genomsnittliga pensionsåldern i Sverige är relativt hög i ett EU-perspektiv, 64 år för både män och kvinnor, att jämföra med 61 år för kvinnor och 62 år för män i övriga EU-länder.

Skillnader mellan stad och land

Den geografiska variationen i åldersstrukturen är ganska stor. Stockholms stift har exempelvis en betydligt yngre medlemsstruktur än till exempel Härnösands stift. Mycket tyder på att dessa regionala skillnader kommer att öka ytterligare under de närmaste tio åren enligt Svenska kyrkans forskare.

Samtidigt samarbetar församlingar i glesbygd och landsbygd ofta med andra lokala organisationer och når därmed även de yngre pensionärerna eftersom de lokala sociala sammanhang som finns att söka sig till är färre där. I större samhällen finns betydligt fler aktiviteter att välja bland.

I en undersökning från kyrkokansliet juni 2010, *Församlingsdiakoni i förändring?* framkommer stora skillnader mellan land och stad vad gäller det sociala arbetet. Satsningar på olika områden, nya verksamheter eller målgrupper görs framförallt i de större städerna. Genomgående tycks det vara lägre aktivitet ju glesare befolkning det är. Äldreverksamheten är högre prioriterad i glesbygd och på landsbygden, vilket troligtvis beror på det framträdande mönstret av att befolkningen är äldre där än i städerna. Samtidigt är ändå aktiviteterna färre där. I denna studie har man nöjt sig med att konstatera att det finns en skillnad mellan stad och land i Svenska kyrkans sociala arbete och menar att frågan varför det är så skulle kräva en egen undersökning.

Enligt undersökningen framkommer också att äldreaktiviteter i hög grad är inomkyrkliga medan Svenska kyrkans arbete för barn och unga arrangeras i samarbete med andra aktörer utanför kyrkan.

De äldre som en resurs

Verksamhet för och med äldre bedrivs i stort sett i alla församlingar och fyller en viktig funktion då det finns ett stort behov av mötesplatser, hembesök och aktiviteter.

Det finns församlingar som försöker nå yngre äldre till exempel genom stavgång, massage, matskola, lägerhelger, målarverkstäder och litteraturcirklar. Samtidigt är det oftast de yngre äldre församlingsborna som deltar i pilgrimsvandringar, retreatar, samtalsgrupper och musikkvällar, en verksamhet som inte rubriceras äldreverksamhet.

Svenska kyrkans intranät är en plattform för delande inom Svenska kyrkan. Här kan varje församlings medarbetare presentera den verksamhet man står i och olika utvecklingsprojekt kan presenteras och väcka intresse för andra.

Det är en utmaning att skapa kontaktytor med de yngre pensionärskullarna som ofta har en mindre kunskap om kyrkan än de äldre generationerna. För de yngre pensionärerna handlar det ofta om att vara ideell medarbetare, vilket samtidigt tillfredsställer det egna behovet av ett socialt sammanhang.

I en tid med allt yngre pensionärer har Svenska kyrkan goda möjligheter att samla ideella medarbetare i denna åldersgrupp. *Ideellt forum i Svenska kyrkan* har med hjälp av Kyrkostyrelsens riktade utvecklingsstöd utvecklat *Volontärbyrå i Svenska kyrkan*, ett webbverktyg för att erbjuda ideella uppdrag i församlingen och rekrytera frivilliga medarbetare. Där presenteras meningsfulla uppgifter där ideella krafter behövs för att utveckla församlingsarbetet. För de yngre pensionärerna är detta ett sätt att delta i församlingens verksamhet och för församlingen att nå de resurser som finns. *Volontärbyrå i Svenska kyrkan* fick priset *Årets förnyare i Svenska kyrkan 2010* som delades ut i Domkyrkan i Visby under *Gotlands kyrkvecka* i somras. Alltfler intresserade presumtiva ideella medarbetare söker sig till *Volontärbyrå i Svenska kyrkan* och under nästa år beräknas ytterligare 100 församlingar ansluta sig.

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2010:1.

Utskottet delar motionärens goda intention att uppmärksamma äldre människor i församlingen. Dock menar utskottet att den stora gruppen äldre människor inte är homogen. Utskottet ställer sig heller inte bakom en alltför schablonmässig uppdelning av människor i gamla och unga, pensionärer och yrkesverksamma.

Många äldre vill inte bli föremål för anpassade aktiviteter, utan vill istället vara delaktiga som ideella medarbetare och kanske även ta sig an en ledarroll i församlingen, t ex som ledamot i kyrkorådet. Utskottet menar att det är ett viktigt förhållningssätt att ta tillvara alla människor som de resurser de är.

Samtidigt bor människor som uppnått hög ålder allt oftare kvar i sina hem, vilket innebär att en allt större andel äldre har svårigheter att ta sig ut om inga anhöriga finns i närheten. Kanske är de sängliggande, sjuka och ensamma. Det diakonala arbete som församlingarna utför är därför mycket viktigt. Något som kan aktualiseras igen är det så kallade *sockenbudet*, då prästen delar ut nattvard i hemmet. Erfarenheter runt detta är något som behöver delas, liksom andra erfarenheter som skulle kunna kommuniceras på Svenska kyrkans intranät.

Utskottet konstaterar att om en enkel handbok ska produceras måste man utgå ifrån att förutsättningarna är lika överallt i Sverige, vilket de inte är. Det är som exempel en mycket stor skillnad mellan en förortsförsamling i Stockholm och en glesbygdsförsamling i Norrland. Utskottet anser inte det motiverat att föreslå Kyrkostyrelsen att producera en äldrehandbok. Det är församlingens ansvar att utarbeta arbetsätt utifrån de lokala förutsättningarna. Därför föreslår utskottet avslag på motionen.

Uppsala den 30 september 2010

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Carina Etander Rimborg, ordförande

Marie Nordström, sekreterare

Beslutande: Carina Etander Rimborg, ordförande, Ann-Sofie Nelstrand, Erik Jonsson, Birgitta Lindén, Bengt A Gustavsson, Christina Meltin Westerlund, Cecilia Brinck, Kristina Sandström, Hans G Erikson, Ann-Sofie Persson, Anders Åkerlund, Kekke Paulsson, Marianne Kronbäck, Britt Louise Agrell och Britta Broman.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Mary Österström, Marie Nielsén, Helena Nordvall, Christer Björk, Karin Söder, Kerstin Bodell, Kerstin Rossipal, Anna Ekström, Stig Domargård, Berit Simonsson och Berth Löndahl.

Biskoparna Antje Jackelén och Carl Axel Aurelius har deltagit i utskottets överläggningar.